

Tankebreve

B. S. Ingemann-Selskabet

Maj 2024

24. Årgang

Nr. 1

Sommermøde i Festsalen på Sorø Akademi Søndag den 26. maj 2023 kl. 14.00

Tilmelding nødvendig: Kontakt Helge Torm. E-mail: helge.torm@mail.tele.dk - Tlf.: 29 93 18 91

Hans Harder (1792-1873): Udsigt fra Pedersborg mod Sorø by og Sorø sø, malet mellem 1822 og 1830. Harder var tegnelærer ved Sorø Akademi 1822-1862. Hans foretrukne motiv var landskaber fra sorøegnen. Ejers af Helge Torm. Tegningen af Harder th. efter H. V. Bissen tilhører Sorø Akademi.

Program

Kl. 14.00: Velkomst v/formand Peter Balslev-Clausen.

Kl. 14.05: Fællessang: *Storken sidder paa Bondens Tag.*

Kl. 14.10: Indlæg v/ Helge Torm: *Førstetrykket til Ingemanns romance "De gjenkomne Ord" er identificeret* >>>

Kl. 14.40: Fællessang: *Dannevang ved grønne Bred.*

Kl. 14.45: Pause med kaffe, te & kage.

Kl. 15.10: Indlæg v/ Johan de Mylius: *Ingemann på afveje?* >>>

Kl. 15.40: Afslutning v/formanden.

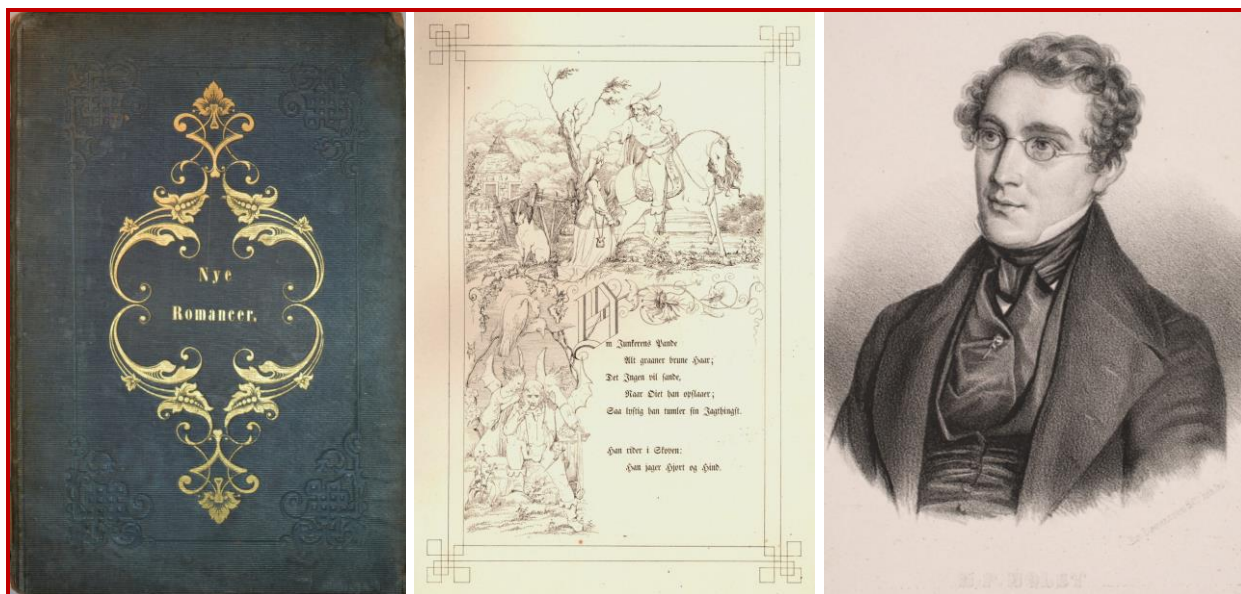
Kl. 15.50: Fællessang: *Dagen gaar med raske Fjed.*

Entré: Kr. 75, - alt inkl.

Førstetrykket til Ingemanns romance *De gjenkomne Ord* er identificeret! & Ingemann på afveje?

Bestyrelsesmedlem Helge Torm vil fortælle om, hvordan det er lykkedes at få opklaret udgivelsen af Ingemanns romance ”De gjenkomne Ord”. Dette digt, som hører til de i dag glemte værker af Ingemann, blev optaget i Ingemanns *Samlede Skrifter* i 1845, men det udkom første gang i 1843, kan det nu fastslås. Hør Torm fortælle om, hvordan en ”skattejagt” er endt med en lille, sensa-

tionel opdagelse, som giver ny viden om, hvordan Ingemann, der som bekendt ikke havde sit eget forlag, fik udbredt sine værker, i tilfældet her med kollegaen H. P. Holst som udgiver, så denne trækkes også frem i lyset. Hvordan var forholdet mellem disse to, den gamle, hæderkronede digter og den langt yngre opkomling?

Omslaget til H. P. Holst's *Nye Romancer* (1843) ~ illustration herfra ~ og H. P. Holst (1811-1893) selv.

Et godt gemt og næsten glemt digt af Ingemann, fremdraget af Helge Torm, bliver der kastet lidt lys over af Johan de Mylius (gennem flere år næstformand i B. S. Ingemann-Selskabet). Mylius vil underholde med at læse Ingemanns fortællende digt ”De gjenkomne Ord” højt. Der er 21 strofer i alt, men teksten deles ud (med de originale krøllede bogstaver), så man kan følge med og samtidig gøre sig fortrolig med den gotiske skrifts snirkler. Den ”gjenkomne” tekst kaldes en romance (man stavede dengang ordet à la tysk ”Romanze”, dvs. et fortællende digt med inspiration fra folkevisen), som var en yndlingsgenre i tiden og ofte kald-

te på en melodi til. Men Ingemanns digt har levet et ubemærket liv og er aldrig sat i musik. Med denne romance indskriver Ingemann sig i en mere moderne sammenhæng end lige netop romantikken, som han i reglen forbindes med. Under flere lag slør gemmer digtet en historie om en gammel libertiner og hans grænseoverskridende elskov. Vi kommer til høre om Ingemanns noget vovede omgang med Don Juan-motivet, som nød en pludselig opmærksomhed i 1843. Ingemann var med på vognen, men var i sit digt tæt på at udfordre tidens normer for, hvad man kunne tillade sig.

Artikler vedrørende Ingemann

Der findes en stor mængde artikler om Ingemann og det selskab, han har lagt navn til. Mange af artiklerne vedrører arrangementerne i Sorø Akademis Festsal, helt fra stiftelsdagen den 19. september 1992 - samt artikler om selskabets publikationer. - Vi kan ikke gengive artiklerne her, kun henviser til dem.

Digter- og tidsportræt

Cabaret på Ingemann-Selskabets års-møde tegnede et kritisk digterbillede

Sorø 30.9.96

Vi har sammen lavet omkring en halv snes af den slags programmer, der centrerer sig om dansk litteratur og musik, fortæller Peer Siboni i *Sjællands Tidende*. For eksempel om Breuer, Oehlenschläger, Christian Winther og tænkere på vor egen tid. Tim Kridtson. I øvrigt også et program med tekster af Grundtvig og musik af Franz Schubert!

Landshybrarret

25 halvtusende gæster fik så i Akademistiftelsen serveret et portræt af dagens hovedperson. I et to timers forløb fulgte man landshybrarret fra Thorildstrøg, med det uforventede barnet, der kom til at sætte hele hans digtning, og hans placering i den nationale litteraturhistorie.

Ikke alle sanglige indlæg var helt egne, og klaveret spillede lidt ikke lige jævnt, men parvise intentioner lykkedes meget godt. Tidens tone blev troværdigt angivet.

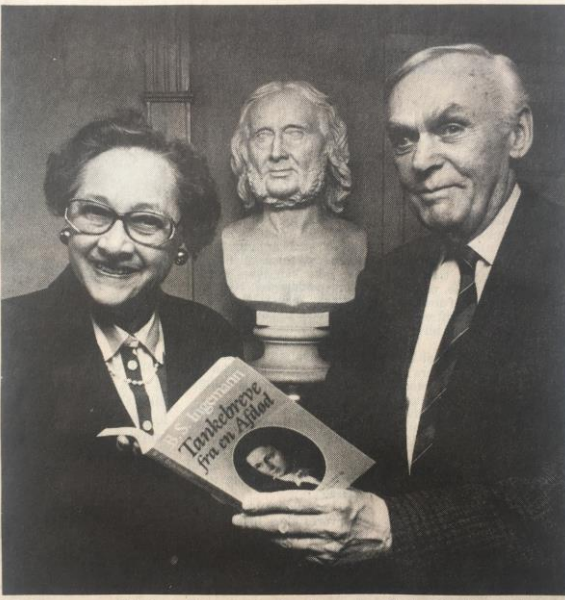
Programmet gav et billede af den sjældne kvalitet i digteren B.S. Ingemanns poetiske produktion. Og dokumenterede på den anden side hans kvallitet, når han bevægede sig i de daglige sammenhænge og i børnenes verden. Den, der frem for nogen var hans, og som har gjort hans morgen- og aften sang så elskede.

Måske ville Siboni pænt program vinde ved en redaktionel stræmning?

Og så er det lidt synd, at der ikke foreligger et trykt program, hvoraf det fremgår, hvor de tekster findes, som man har været udmitt af. Og hvad det er for sædvanlig musik, der spiller af pianisten.

Det kunne måske få nogle til at gå videre med at fordøje sig i guldsalderens og romantikkens litteratur og musik. Og det er vel egentlig også et formål med en sådan cabaret?

en

B.S. Ingemann-selskabet v. Elna Bækdorf og formanden Niels Kofoed (med digteren over skuldrene) præsenterer den første bog i en ny skriftserie med digterens forfatter-skab. Den er i handelen fra i dag.

Foto: Peter Frederiksen

Med Grete Siboni ved flyglet og broderen Peer som oplæser og synger fik de fremmødte i Sorø Akademis Festsal tegnet et interessant billede af sig selv og deres digter B.S. Ingemann og hans samtid.

Foto: Anders Ole Olsen

Tv. ses en artikel med titlen "Digter- og tidsportræt. Caparet på Ingemann-Selskabets årsmøde tegnede et kritisk digterbillede", trykt i *Sjællands Tidende* 30. september 1996.

Th. ses to af Ingemann-Selskabets fremtrædende personer fra den første periode, Elna Bækdorf og Niels Kofoed, præsenterende selskabets første bog i skriftserien, *Tankebreve fra en Afdød* (1996). Artikel trykt i *Dagbladet* 24. februar 1995: "Ingemann for nutidens læsere".

To af arrangørerne fra B.S. Ingemann-selskabet: Lektor Arne Gjerum og museumsinspektør Helge Torm.

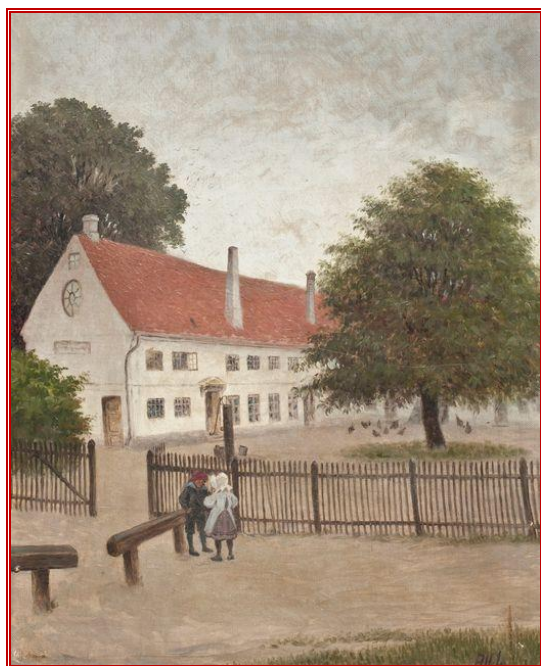
Foto: Anders Ole Olsen

Her er det to af Ingemann-Selskabets stiftere, Arne Gjerum (tv.) og Helge Torm i samtale før et af arrangementerne i Sorø Akademis Festsal. Der blev i sin tid lavet en folder, som de to stiftere omdelte. Artikel "Folke-oplysningen rykkede indendøre", jfr. *Sjællands Tidende* 1. juni 1993. Man ser tydeligt, at festsalen er fyldt godt op, og det var det generelle billede de første mange år.

Ingemann og Bakkehuset

Som de fleste af medlemmerne ved, har Ingemann-Selskabet gennem mange år holdt sine adventsmøder i Bakkehuset på Frederiksberg. Og ikke uden grund. Ægteparret Rahbeks satte nemlig stor pris på B. S. Ingemann. Den unge digter kom i huset ligesom rigtig mange andre af tiden skønånder ~ i flæng kan nævnes Adam Oehlenschläger, N. F. S. Grundtvig og H. C. Andersen.

Eftersom stedet lå nogle kilometer uden for voldene, måtte man skrive til hinanden; gode langsomme breve. Man kom ikke bare sådan lige forbi. Og heldigvis gemte Ingemann mange af sine breve; så vi har en fin lille samling på 17 breve, der er trykt i Victor Heises udgivelse *Breve til og fra B. S. Ingemann*¹⁾. Alle skrevet fra Kamma Rahbek til Ingemann. Fra Ingemann til Kamma findes der ganske få, to eller tre måske!²⁾

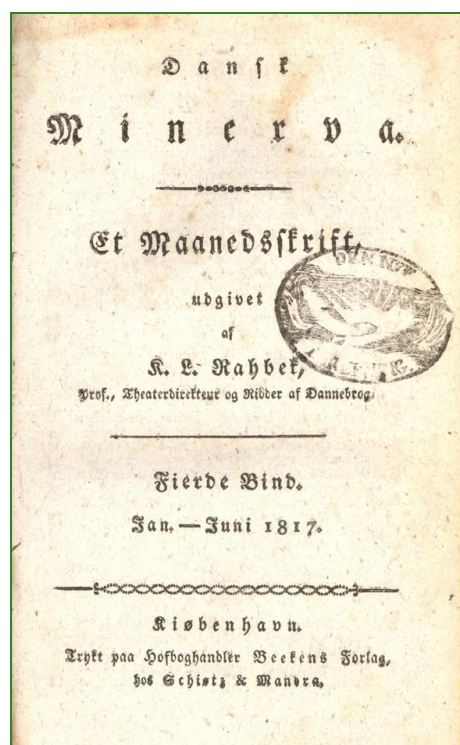
Bakkehuset lå langt ude på landet i 1800-tallets begyndelse.

To breve! Han må jo have skrevet flere til hende. Også til Knud Lyne

¹⁾ *Breve til og fra B.S. Ingemann, udgivne af V. Heise, København (1879). Se brevene 10-20 samt 102 og 106.*

²⁾ To breve befinder sig i Det Kgl. Biblioteks håndskriftsamling, et eventuelt 3. brev i Bakkehuset.

skrev Ingemann breve, både af professionel art, i forbindelse med indlæg skrevet af Ingemann til et af Rahbeks tidsskrifter, men også af mere privat karakter.

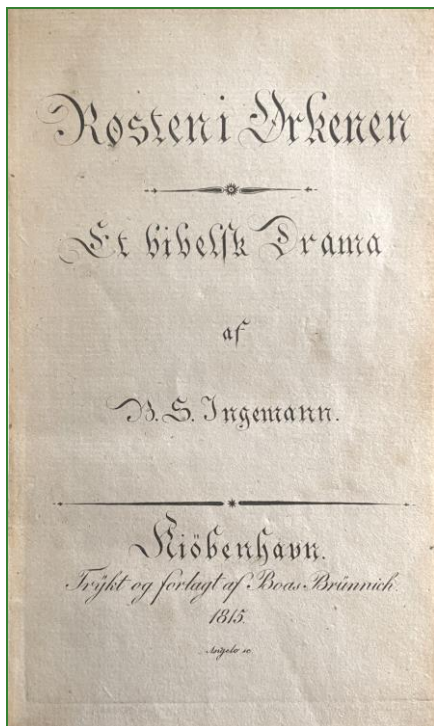

Et af Rahbeks mange tidsskrifter: Dansk Minerva, hvori Ingemann fik flere af sine digte trykt. Her er det 4. bd. Jan-Jun. 1817.

I et af sine breve til Ingemann skriver Kamma nemlig: "Jeg har allerede for længe siden villet redde min ære, som ved nogle ord af Dem i et brev til Rahbek var lidt hårdt angrebet". Hvad Ingemann har skrevet til Rahbek står hen i det uvisse. For de breve, som Ingemann har skrevet til de to ~ ud over de nævnte to, de er pist væk.

Det vi har, er dedikationer i de bøger, som Ingemann har foræret Kam-

ma og en epilog i Ingemanns bibelske drama *Røsten i Ørkenen* fra 1815. Det er jo digte, og de er ikke på samme måde som breve af privat karakter. Så der er ikke rigtig noget at snage i, om jeg så må sige.

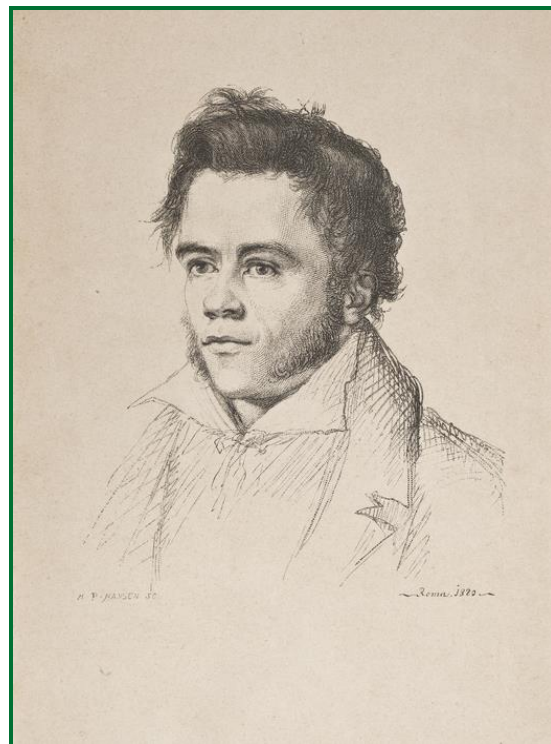

**Ingemanns bibelske drama
Røsten i Ørkenen (1815)**

17 breve har Victor Heise taget med i sin udgivelse. Af noterne fremgår det, at han har haft adgang til flere breve, som han altså har valgt ikke at trykke. 17 breve! Det er jo ikke så mange i betragtning af alle de breve Kamma Rahbek skrev. Hvor mange kan vi umuligt få styr på, eftersom en del er destrueret eller gået tabt på anden vis.

Men alene mellem Kamma Rahbek og Ingemanns senere onde ånd Christian Molbech fløj der 300 breve; de allerfleste mellem 1813 og 1815, hvor også Ingemann var i kridthuset i Bakkehuset, og derfor bliver han også nævnt flere gange af både Kamma og Christian M. "et Genie der hedder Ingemann"³⁾ skriver Kamma og "så kom

det Geni der hedder Ingemann og jeg måtte da anderledes til at snakke og det holdt til i mange timer og ville ikke være endt endnu dersom geniet ikke havde lovet kæresten ikke at blive rent borte i aften. Men nu sidder jeg her forladt af geniet". "Geniet er på landet med hans kæreste, og svømmer vist i idylliske glæder", kan vi læse et andet sted.

En yngre Christian Molbech (1783-1857)

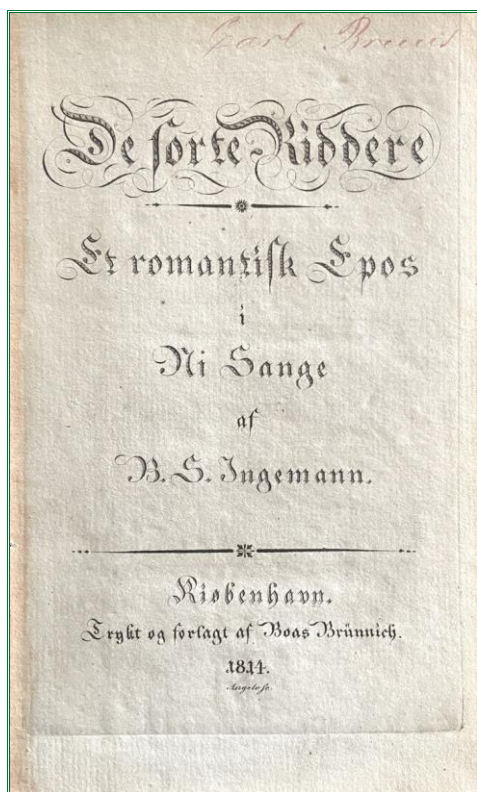
Også Molbech skriver i begyndelsen venligt og imødekommende om Ingemann "jeg blev rørt over at se ham" og senere "Jeg tilbragte nogle fornøjelig timer med Ingemann". Og Kamma svarer Molbech "det fornøjer mig at de har talt med Ingemann og fundet ham elskværdig, thi jeg holder så meget af ham og jeg ville være glad ved om han vandt deres venskab".

Men det er tilsyneladende slut med venligheden fra Molbechs side; i juni 1814 giver han Ingemanns epos "De sorte Riddere", som nyligt var ud-

³⁾ Brevstumperne mellem Kamma Rahbek og Chr. Molbech er alle fundet i Kirsten Dreyer:

Kamma Rahbeks brevveksling med Chr. Molbech bd. 1-3 (Dreyer I, 140, 31. Dreyer I, 163, 37. Dreyer I, 320,20).

kommet, et ordentlig møgfald i et brev til Kamma, og nogle breve senere er det både Ingemann, Grundtvig og Baggesen, der får et fur. Og Molbech bliver ikke venligere stemt overfor Ingemann med tiden. Man kunne måske sige, at jo mere Ingemann slår igennem som forfatter og dramatiker, des mere ondsindet bliver Molbech over for ham.

**Ingemanns romantiske Epos:
De sorte Riddere (1814).**

Men ikke Kamma! Og heller ikke hendes mand Knud Lyne. Da Ingemann flyttede til Sorø i 1822, så de af gode grunde ikke så meget til hinanden, men vi ved at ægteparret besøgte Ingemanns bl.a. i forbindelse med genindvielsen af *Sorø Akademi*. For Knud Lyne har det også været en embedsrejse, men Kamma var med. Det var i maj 1827. Og i et senere brev til Ingemann skriver Knud Lyne: "Det var den dalende sols sidste strålen i sin fulde herlighed." Ja, for derefter blev Kamma langsom svagere, og hun døde i januar

1829 kun 53 år gammel. Året efter døde hendes mand.

Af andre breve og kommentarer kan man se, at Kamma altid har klaget over dårligt helbred, og at hun vist ikke rigtig blev taget alvorligt. Men noget må hun have fejlet, ellers dør man ikke som 53-årig. I et brev til Ingemann fra foråret 1815 beklager hun, at hun ikke kan komme med Knud Lyne ind og se Ingemanns drama *Masaniello* på Det Kongelige Teater, fordi hun ikke har fysik til det. Hun ville da også gerne være med til at dele den rødvin, som Ingemann plejede at divertere med efter eller måske før forestillingen; for den skulle efter sigende være god. Nej, den må Knud Lyne og Ingemann drikke uden hende. Men så må Ingemann også love at komme på besøg i Bakkehuset. Profeten må komme til bjerget, altså Frederiksbjerget, skriver hun.

Tv.: Litografi af Rahbek efter pastel fra 1814 af Christian Hornemann. Th.: Ungdoms-portræt af Kamma Rahbek (miniature).

Kamma og Knud Lyne har altså aflagt Ingemann besøg i hans beskedne bolig på Valkendorffs Kollegium; og her er de blevet opvartet med en god vin, som både Ingemann og Knud Lyne og velsagtens også Kamma satte stor pris på. Igen i januar 1816 er de på besøg efter at have overværet Ingemanns sørgespil *Blanca*, som ligesom

dramaet *Masaniello* blev opført på Det Kongelige Teater og var meget populært hos publikum.

Som de fleste andre skønånder får Ingemann sine Bakkehus-navne: *Den Bedste*, *Hermelinet*, *Den lille nydelige hvide Dyr* og *Det lille fine Dyr*. De unge fruer i København opkalder hvide nelliker efter Ingemann og kalder dem *Ingemanns-Blomster*.

Men tilbage til Kammas breve til Ingemann. Det er altså guf. Jeg har altid tænkt at hun var forelsket i Ingemann. Hun kalder ham konsekvent "den bedste"; og selv om Ingemann fra starten protesterer over superlativet, fremturer hun. Hun forklarer også, i et brev fra 1814 eller 15⁴), hvorfor hun kalder ham den bedste. Det er fordi hun ikke kan sætte ham i positiv, altså kalde ham god, for kun én er god og det er Gud. Og det er Ingemann jo trods alt ikke.

Kamma har været omkring 38 år, da Ingemann begyndte at komme i

⁴) Dateringen af brevene fra Kamma er usikker. Hun kunne f. eks. skrive "fredag aften", men hvilken ved vi ikke med sikkerhed.

Bakkehuset; og Ingemann var en ung smuk mand på bare 24! Det har været i 1813 engang. Nærmere kan vi ikke komme det. Hvordan så hun så ud Kamma Rahbek? Se, det ved vi ikke rigtigt. Der findes mærkeligt nok ingen malerier af hende. Der eksisterer en lille skitse i Bakkehusregi, som ifølge traditionen skulle forestille Kamma som ung.

C. A. Jensens portræt fra 1818-1819 af *Ynglingen Ingemann*. Der er ikke noget at sige til, at de unge fruer, inkl. Kamma Rahbek, bejlede til ham.

Og så er der den velkendte silhuet klippet af Franz Liborius Schmitz. Den skulle være fra 1805 og viser os altså Kamma som 30-årig. På det første kan man se hendes ansigtstræk, hendes glødende mørke øjne og hendes hår, og på begge ses den karakteristiske næse.

Vi har til gengæld nogle beskrivelser af hende. Jeg har fundet én hos J.M. Thiele, som i 1821-22 var en af lejerne i Bakkehuset, og den lyder sådan her: "Det var et lille temmelig udmagret

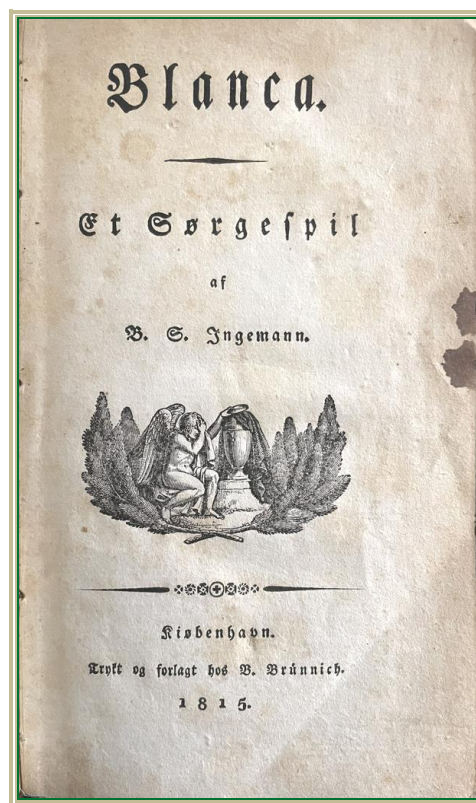
væsen, der stod foran mig i en tarvelig dragt, mere bekvem end moderne. Hendes tynde sorte hår var næsten skjult under en kappe, der havde sit fine broderi, uden dog at ligne dem man dengang så i butiksvinduerne. Men under denne simple kappestrimmel, over den ædle ørnenæse, fremstrålede der et par mørke øjne, som næsten gnistrede af livfuldhed, og trængte ind som skarpe pile i den, der mødte hendes blik. energisk og stærk var hendes talestemme, og næsten slog hun sin klo i tilhøreren, for ret at blive forstået, selv i bagateller. jeg mindes oftere at have følt mine knæ sitre, når hun under sin fortælling, convulsivisk greb en stoleryg med begge sine hænder, for ligesom at støtte sig til den, og efterhånden, ved et stærkere moment, at knæle op på stolesædet under en storm af ord, som - især når den repeterede, hvad en eller anden havde fortalt eller sagt, - på en slående måde blev så dramatisk, at man aldrig behøvede anden underretning om, hvis ord det var, hun - lidt karikerende - gengav.”⁵⁾

Digteren Adam Oehlenschläger nævner ud over hendes fingernemhed også hendes vid. ”Vittigheden og lunet spillede altid mester i hendes ånd med en forbavsende liflighed.”

Kort sagt: Kamma var ekstremt underholdende! Hun var et trækplaster, der fik folk til at gå den lange og ofte mudrede vej ud til Bakkehuset, også midt i vinterkulden.

Hendes niece Marie, som var datter af Oehlenschläger og Kammas søster Christiane, beskriver hendes fremtoning sådan her: ”... altid var hun

klædt i fine bløde uldkjoler, med yndige douce farver, som hun hentede i Hamborg. Alt uden stads eller smykker, men af allerbedste slags. Hun gik altid med Zephyrgarns strømper under silkestrømper og Safians sko.”⁶⁾

Ingemanns sørgespil *Blanca* blev opført på Det kgl. Teater ½ snes gange i 1816, og dette og Ingemanns *Masaniello* så Kamma Rahbek.

Knud Lyne interesserede sig absolut ikke for det ydre og beskrives som grov ved siden af den nette Kamma. Det var i første omgang på grund af hans store indflydelse som anmelder, underviser og rådgiver, at de unge digtere kom til Bakkehuset, men det var Kamma, der fastholdt dem.

Et senere bidrag til beskrivelse af Kammas personlighed lyder sådan her: ”Gav nogle af de lærde herrer en blotelse, straks faldt hun dem i flanken med sine bevingede vittigheder ... sine venner og tilhængere drillede hun uophørlig, efterlignede med talent de-

⁵⁾ J. M. Thiele: *Erindringer fra Bakkehuset*, (1869) s. 10-11.

⁶⁾ Marie Konow: *Nogle Barndoms- og Ungdomserindringer* (1902).

res stemme og manerer, aflurede dem deres egenskaber, og med hentydning hertil fik enhver af hendes gæster sit øgenavn.”⁷⁾

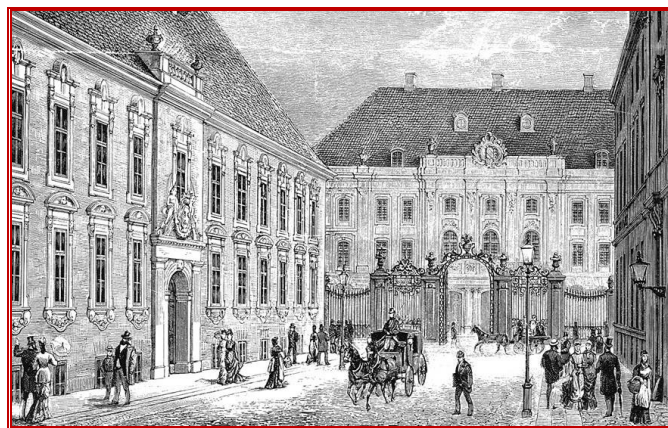
Frederikke Brun, f. Münter (1765-1835)
- Kamma Rahbeks *slyngveninde*.

Ja, alle i Kammas kreds fik kæle-navne eller øgenavne om man vil. En efterskrift i et brev til Ingemann lyder: Egernet hilser Hermelinet mange mange gange. Og egernet var hendes mand Knud, som hun kaldte sådan, fordi han knækkede fuglefrø med tænderne. ”und mig i morgen aften den lykke at se i det mindste et glimt af det lille nydelige hvide dyr” skriver Kamma januar 1816 til Ingemann, hvor hun skal ind og overvære en opførelse af sørge-spillet Blanca.

Hermelinet eller ”det lille nydelige hvide dyr” blev Ingemann kaldt, også af digteren Frederikke Brun. Ud over altså den bedste, geniet og et dejlig-

heds barn. Frederikke Brun og Kamma Rahbek var slyngveninder, og som mellem næsten alle slyngveninder har der været en slags rivalisering; her salon og salon imellem. Frederikke Brun holdt nemlig også salon, men en mere glamourøs af slagsen. Fru Brun var gift med en af Danmarks rigeste mænd og boede i Molktes Palæ i Bredgade om vinteren og om sommeren på Sophienholm ved Bagsværd Sø. Også for hende gjaldt det om at trække de hotte navne til. Og Ingemann var et af dem.

Flere gange i brevene fra Kamma til Ingemann kan vi se, at Kamma driller sin veninde. For eksempel beretter hun spøgefuldt, om dengang Frederikke med datteren Ida var kørt op og ned ad Sankt Pederstræde og havde spurgt efter Valkendorffs Palæ, hvori fru Brun troede at Ingemanns boede, og så var hans bolig bare et beskedent kollegieværelse på Valkendorffs Kollegium.

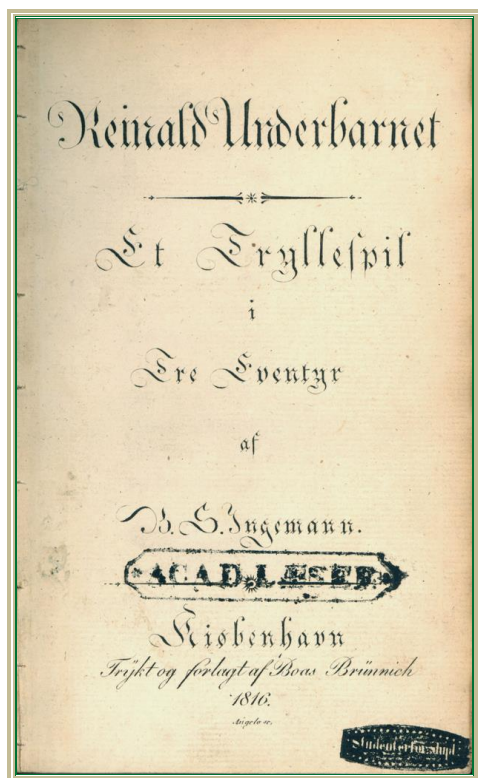

På opfordring af Kamma Rahbek besøgte Ingemann i 1815 Frederikke Brun i hendes vinterbolig Molktes Palæ i Bredgade.

Kamma opfordrer flere gange Ingemann til at aflægge Frederikke Brun et besøg, og til sidst sender hun ham af sted med et brev, som han skal overrække til Frederikke. Så er han jo nødt til at gøre en visit. Det var i november 1815. Og det var godt han gjorde det; for senere medgav Frederikke ham adskillige anbefalingsbreve, som han

⁷⁾ P. L. Møller: *Rahbek og Bakkehuset. Et bidrag til vores litteraturhistorie* (1847). P. L. Møller (1814-65) var 15 år da Kamma døde, så hans beskrivelser må være anden-handsberetninger.

havde brug for på sin dannelsesrejse nogle år senere. Uden anbefaling var det svært at få indgang i de kulturelle og dannede kredse uden for Danmark.

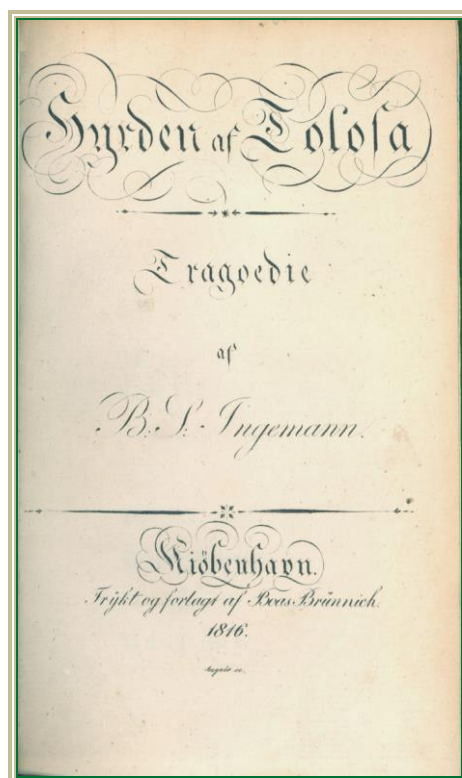
**Ingemanns tryllespil i tre Eventyr:
Reinald Underbarnet (1816).**

Sådanne breve kunne Kamma ikke forsyne ham med. Hun var ikke kosmopolit. Hun rejste, bevare os, men ikke længere end til Hamborg, hvor hun købte ind til sin æskemagerkunst og stoffer til sin garderobe, materialer, som ikke kunne fås i København.

Sammen med breværinde, opfordrer Kamma Ingemann til at overrække Frederikke Brun det eksemplar af hans nyeste digt *Reinald Underbarnet*, som ellers var tiltænkt hende selv. Kamma var altså klar over, at det kunne være godt for Ingemann at gøre sine hoser grønne hos Frederikke Brun.

I brevene får Ingemanns forlovede Lucie ind imellem et fur! "Den forbistrede ring" kalder Kamma hende; angiveligt fordi Lucie kan have været en hindring for Ingemanns besøg i Bakkehuset. Eller fordi Lucie ikke fulgte

med ham derud. Nogle mener, at det var Ingemann, der ikke ville have hende med - Troels-Lund f. eks. Men Lucie var en meget viljestærk kvinde, så jeg antager, at det var hende selv, der takkede nej - nej til at blive udsat for ironiske bemærkninger og kommentarer måske! I et nytårstakkebrev fra januar 1816 tilstår Kamma, at "hvis det ikke havde været for "den forbistrede ring" skulle han ikke få ro, men jeg skulle bestorme Dem," skriver hun.

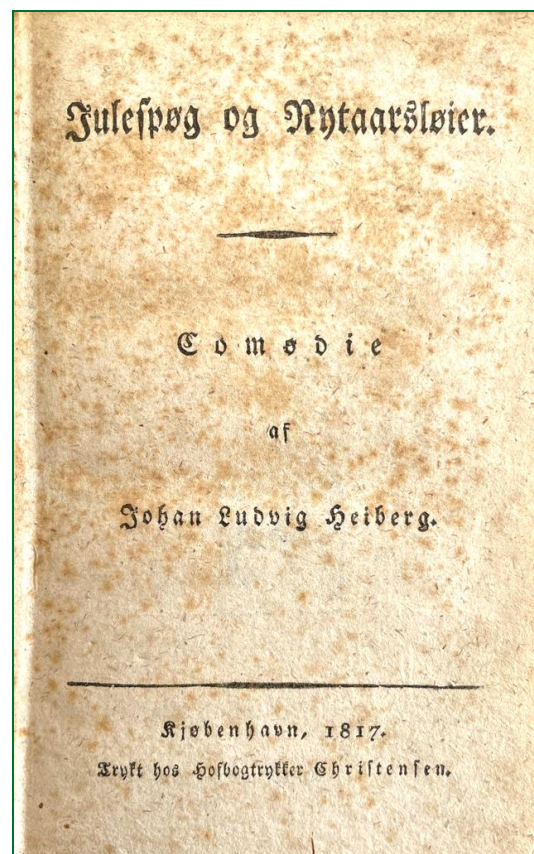
Ingemanns *Hyrden af Tolosa* (1816)

Dog, Kamma kalder hende også den elskværdige pige, og allerede i det første brev, vi har fra Kamma til Ingemann, står der "Forsmår den elskværdige pige, som jeg vist aldrig lærer at kende personligt, ikke en hilsen fra mig, så er De vel og så god, at bringe hende den". Og herefter beder hun altid i brevene Ingemann om at hilse sin forlovede Lucie, som Ingemann kalder for *Cie*. Og hvis vi betænker, at han kommer fra Falster, har det nok været uden stød, ligesom han også udtaler ordet side som si'e. Det gør ægteparret

Rahbek også grin med. I et af de breve som Heise ikke har medtaget i sin samling står der: "Egernet, det ondskabsfulde, siger, at alle andre mennesker må have to Ci'er, men Ingemann må kun have en."

Lige efter nytår 1816 er Ingemann igen i Bakkehuset med endnu et værk nemlig hans tragedie *Hyrden af Tolo-sa*. I marts modtager han et langt brev fra Kamma, hvor hun takker for bogen og hans besøg, som glædede både egernet og Bocca Mela (hendes eget kælenavn givet hende af veninden Frederikke Brun). "Intet sted kan De være kærere og mere velkommen end hos dyrene på Bakkehuset; og disse er ganske gode dyr." skriver hun. Og hun fortsætter: "Men al godhed uagtet, så må dog Bocca Mela bekende Dem, at hun synes, adorationen med Dem nu begynder at gå vel vidt, og at hun ikke indser, hvorledes De under sådanne omstændigheder kan blive ved at være den bedste. Hele ugen har hun måttet høre adorerende lovtaler over Dem."

Ja, Kamma fornemmede, at Ingemanns popularitet var ved at kamme over, og det ved vi, når man kommer derop, så kommer der også nogle og hiver én ned igen. Alle var vilde med Ingemann, bortset fra Christian Molbech måske. Og til ham sluttede sig Johan Ludvig Heiberg! Ved juletid 1816 udgiver han en polemisk komedie *Julespøg og Nytaarsløjer*, hvori han gør nar ad Ingemann og også af Grundtvig. Og ondskabsfuldhederne fortsætter langt ind i året 1817. Men om hele denne polemik skriver Kamma intet, eller, det ved jeg faktisk ikke om hun har gjort! For de breve hun højst sandsynligt har skrevet fra starten af 1817 til Ingemann drager ud i den store verden i 1818 eksisterer ikke mere.

Johan Ludvig Heibergs polemiske skrift *Julespøg og Nytaarsløjer* (1817).

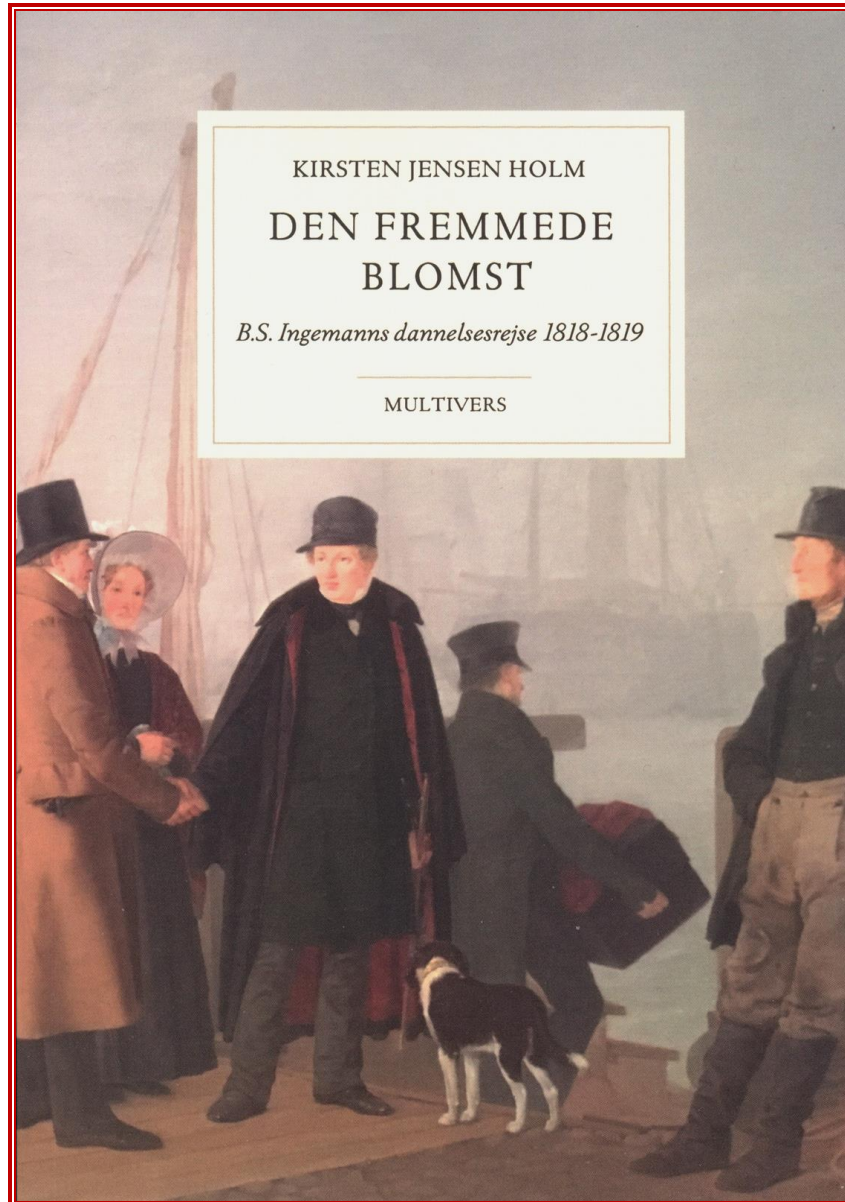
Men at angrebene fra Johan Ludvig Heiberg med flere har gået Ingemann på kan alene ses af det faktum, at hans dramatiske produktion stopper. Hvor han de to foregående år har skrevet og udgivet 6 dramatiske værker, kommer der her i 1817 ikke et eneste. I oktober indsender han en ansøgning til kongen om understøttelse til en udlandsrejse og i november møder han sin rejsefælle Frederik Schmidt. Han var ligeledes en hyppig gæst i Bakkehuset, og det var her til Knud Lynes fødselsdag den 18. december 1817 at Frederik Schmidt og Ingemann bliver enige om at følges ad ud i den store verden! Men det er en anden historie, som man kan læse om i min nylig udkomne bog "Den fremmede blomst".

Øvrig litteratur: Kirsten Dreyer: *Kamma Rahbek og livet på Bakkehuset*; Inge Nørballe & Mette Winge: *Kamma Rahbek og Bakkehuset*.

Februar 2024, Kirsten J. Holm

Bognyt

Det er ikke så ofte at selskabet udgiver nyt i skriftserien. Vi har i de 32 år, vi har eksisteret, udgivet i alt 15 bind, den sidste i 2018, men nu er endelig en ny udkommet, nemlig Kirsten Jensen Holms "Den fremmede Blomst. B. S. Ingemanns dannelsesrejse 1818-1819". Den var ganske vist til salg på adventsmødet i fjor, men den har ikke fået opmærksomhed i Tankebreve før nu.

Selskabets nyeste bog er skrevet af Kirsten Jensen Holm: *Den fremmede Blomst. B. S. Ingemanns Dannelsesrejse 1818-1819*. Den vil kunne købes på møderne eller ved henvendelse til undertegnede på ingemann1859@gmail.com, og den koster kr. 150,-

Ingemann udgav i 1820 *Reiselyre* og i 1832 *Smaadigte og Reiseminder*, to værker, som var frugterne af Ingemanns dannelsesrejse, som varede i over 1½ år. Heri samlede han alle indtrykkene i digterisk form, kombineret med breve, dagbogsoptegnelser, noter og meget andet. Dette materiale har dannet grundlag for den bog, Kirsten Jensen Holm har skrevet og som er blevet optaget i selskabets skriftserie. - Det var en strabaserende, men også eventyrlig rejse, i en tid, hvor man gav sig tid til at opleve, slå sig ned og møde lokalbefolkninger, mennesker i deres rette element og i en uspoleret natur - og så er det spændende læsning, vi bliver præsenteret for.

Ingemans rejse 1818-19

Kort over Ingemanns rejserute, som indleder Kirsten Jensen Holms bog. Ruten er her indtegnet med rødt og viser rejsen ned gennem Europa til bestemmelsesstedet Rom. Rejsen gik gennem Tyskland, Frankrig, Schweiz, og til fods over alperne til Italien. På vejen ned gennem Europa fulgtes Ingemann med provst Frederik Schmidt (1771-1840), men hjemturen måtte han gøre alene. Den varede fra 12. april 1818 til 24. november 1819, altså over 1½ år. Kortet, som indleder Kirsten Jensen Holms bog, viser også Ingemanns rejserute tilbage til Danmark. Af bagsideteksten på bogen læses: *På turen møder Ingemann den sublime natur omkring alperne, turistindustriens begyndelse, han fejrer katolsk jul i Rom og møder Thorvaldsen i hans studie... Kirsten Jensen Holm sammenholder rejsen og Reiselyren samt Ingemanns senere kunstneriske udvikling, og finder forbindelser mellem dette skelsættende år i Ingemanns liv og hans senere mesterværker, herunder Morgen- og Aftensangene.*

Kr. Nielsen

B. S. Ingemann

Morgen- og Aftensange

Kjøbenhavn

J. L. Høbecker's Forlag

1916

Mange vil kende flere af de kunstnere, der har illustreret Ingemanns bøger, specielt dem, der vedrører de kendte og elskede *Morgen- og Aftensange*. Den kendteste er utvivlsomt den første illustrator af disse sange, Carl Thomsen (1847-1912), som i 1889 udgav den første af i alt syv oplag. - Mindre kendt er Fritz Kraul (1862-1935), som har lavet nogle ganske nydelige vignetter til sangene, se næste side. Fritz Kraul kendes især for sine mange illustrationer til børnebøger, almanakker og julehæfter. Han udførte desuden plakater, bogomslag, ekslibris og forlæg til porcelænsdekoration, men mest kendt er nok de mange postkort, som også i dag har et stort kundegrundlag.

Titler, Friser og Vignetter tegnede af Fritz Kraul i
B. S. Ingemann. *Morgen- og Aftensange* (1916).

Efter Originaludgaverne
(*Morgensange* 1837, *Aftensange* 1839).

Titler, Friser og Vignetter tegnede af Fr. Kraul.

Blicher~Selskabets formand takker af

Den 26. november 2023 var en afskedens dag for Erik Harbo som Blicher~Selskabets formand. Det skete ved Blicher~Selskabets årsfest, som fandt sted i Regensens Festsal, hvor Harbo modtog Blicher-prisen for sit utrættelige arbejde gennem 34 år. Hans kone Bente blev gjort til æresmedlem.

Det var en blandt mange festdage, Bente og Erik Harbo stod bag, med sang, musik, skuespil og oplæsning, men det var også en fejring af to mennesker, som har gjort utrolig meget for Blicher-sagen gennem de mange år.

Bente og Erik Harbo blev hyldet for deres årelange indsats.

Erik Harbo har som formand i høj grad levet op til Blicher-Selskabets formål, nemlig at udgive værker af og om Blicher, uddele Blicherpriser og stå bag utallige medlemsarrangementer.

Men vi i Ingemann-Selskabet har også nydt godt af Harbos initiativer, f.eks. ved fælles arrangementer på

Københavns Bymuseum i 2007 og på Skærum Mølle i 2013. I 2007 udgav selskaberne i fællesskab *Min hjertelskede Ven. Venskabet mellem Ingemann og Blicher. En dialog ved Erik Harbo og Niels Kofoed samt 23 breve fra Blicher til Ingemann 1817-39* udgivet af Erik Harbo. Den blev udgivet i Ingemann-Selskabets skriftserie som bind 8 - og er stadig til salg.

Der er ikke tvivl om Blicher-Selskabets betydning for de litterære selskaber i Danmark, ikke mindst for Ingemann-Selskabet. Harbos virke har skabt interesse i hele landet, og medlemstallet er - så vidt vides - fordelt jævnt over det ganske land.

En stor tak herfra til både Bente og Erik Harbo for godt samarbejde og dejligt fællesskab gennem årene.

I øvrigt bør det tilføjes, at parret den 26. februar i år modtog Heiberg-Prisen. Hjertelig tillykke!

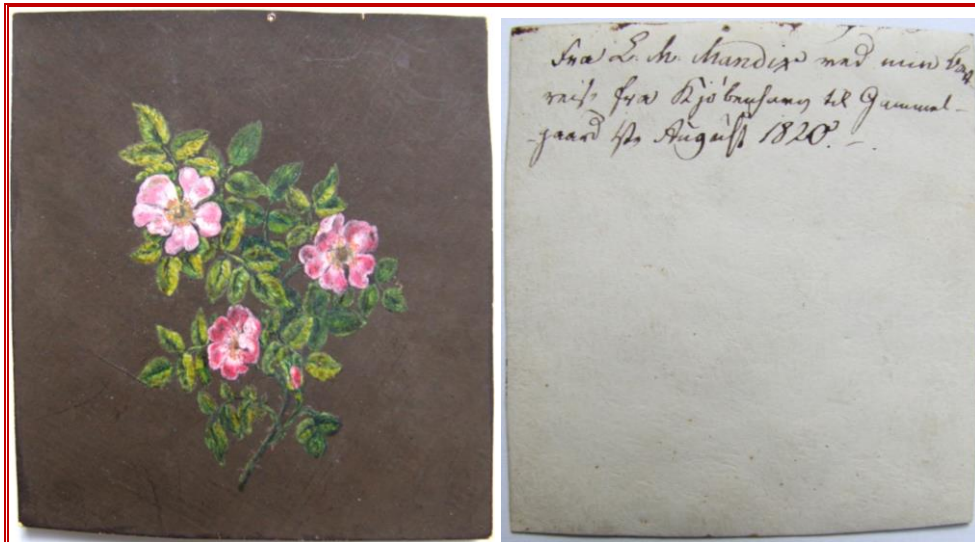
Kr. Nielsen

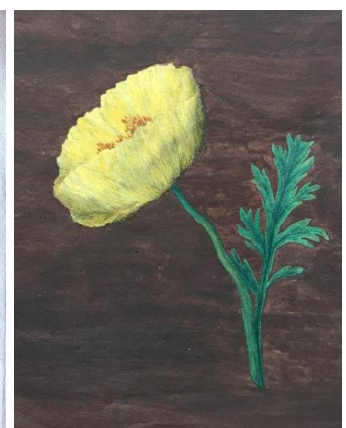
Tv.: Erik Harbo har trukket det store læs i 34 år. Tegning af Henrik Monved frit efter *De tre Helligaftener*.
Th.: Bente og Erik Harbo ved Ingemann-Selskabets arrangement i Bakkehuset den 10. december i fjor.

Skitsebogen

Det er ikke altid til at afgøre, hvad der engang har siddet i Lucie Ingemanns Skitsebog, for noget er tydeligvis taget ud med årene. Det kan man se af de tomme felter med spor efter klistermærker, og i tilfældet med det lille blomsterstykke herunder tyder meget på, at det har været i privateje indtil 1866, hvor ejeren døde. Hvad der er sket i de mellemliggende år, vides ikke, men det vides, at det har været opbevaret af en tidligere ejer af Skitsebogen, så på denne måde er der en sammenhæng. Det blev foræret Erik Mandix af ejeren, måske engang i 1990'erne.

Et lille blomsterstykke (ca. 10x10) med en fin historie. Følgende håndskrevne tekst på bagsiden: *Fra L. M. Mandix ved min bortreise fra Kjøbenhavn til Gammelgaard 1ste August 1820*. Der er ikke mange oplysninger i denne tekst, men det er alligevel lykkedes at spore den person, som har modtaget stykket i sin tid. I en folketælling fra *Gammelgaard* 1801-1836 forekommer navnet *Wiilm*, og det leder tanken hen på en ung dame ved navn Anna Elise Wiilm (1800-1866), som sad model for Lucie Ingemann i 1826 under vejledning af selveste C. W. Eckersberg (1783-1853). Og hvordan er forbindelsen så kommet i stand? Lucie beskriver kort deres forhold allerede fra 1804 i et brev til H. C. Andersen (1805-1875) af 27.11.1866: "Jeg er meget bekymret for Fru Holstein, som De har truffet her. Jeg har kjendt hende, fra hun var 4, og jeg 12 Aar; i de ældre Aar voxede vi sammen og hun var mig altid en inderlig trofast Veninde", jf. *H. C. Andersens brevveksling med Lucie og B. S. Ingemann... af Kirsten Dreyer*. Kbh. 1997, bd. II, s. 580. Anna Elise giftede sig 16.9.1829 med amtsfuldmægtig i Rønne 1800-04 Johan Holstein (1774-1832), som var på Bornholm samtidig med Lucie og sin kommende hustru. Lucies far, Jacob Mandix (1758-1831), var amtmand på Bornholm 1801-04, bosat i Rønne, jf. Lucie Ingemanns: *Et lille Levnetsløb til Bernhard* (1996).

Erik Mandix in memoriam

(f. 7.1.1838, d. 8.10.2023)

Et af Ingemann-Selskabets mangeårige medlemmer er gået bort. Erik Flemming Mandix var med helt fra begyndelsen, fra stiftelsesdagen den 19. september 1992. Han deltog trofast i alle møderne og blandede sig gerne i debatterne ved generalforsamlingerne. Han var også en fast del af inderkredsen, der var med på spiseholdet efter møderne. Og vi mindes også de mange gode herrefrokoster, som blev holdt på skift, og altså også i Eriks charmerende lejlighed i J. E. Ohlsensgade på Østerbro i København.

Erik var malermester (med egen virksomhed) i en længere årrække.

Han var et troende menneske, var på bølgelænge med Ingemanns i åndelig henseende, og på den baggrund hjalp han mange søgende mennesker. Han var også interesseret i sin fjerne slægtning, Ingemanns hustru Lucie Marie Mandix.

Erik var med til at fejre hendes 200-års fødselsdag i Sorø i 1992, og det var også ved den lejlighed vi lærte hinanden at kende.

Erik var en god og trofast ven, også for de mange indvandrere, især grønlændere, som han lærte at kende.

Han ramtes af hjerteproblemer, og det var måske en af årsagerne til, at han holdt lav profil de sidste mange år. Hans sidste deltagelse var ved sommermødet i København den 27. maj 2018 (se bagsiden af dette blad), og også på dette tidspunkt var der gået nogle år uden Eriks deltagelse ved møderne.

Hjertesagen blev hans sag!

Ud over det viste blomsterstykke på forrige side, var Erik ejer af en lille blomsterkrans, bundet af Lucie Ingemann, og en gul valmue, lavet af samme i tempera i 1820'erne. Valmuen har tidligere siddet i Lucie Ingemanns Skitsebog. Den tidligere ejer forærede Erik den.

Erik opbevarede sine effekter med stor interesse og omhu.

Ære være hans minde.

Kr. Nielsen

Tv. ses Erik ved Ingemanns grav den 24. februar 2012, hvor selskabet markerede 150-året for Ingemanns død med taler og kransenedlæggelse. Erik syntes også at Lucie skulle mindes, så han lagde en rød rose. Th.: Erik havde ofte eksotisk udseende damer med til møderne, her på turen til Fyn 30. maj 2000. Damens navn er ukendt.

◀◀◀ Billedet helt tv. på foregående side er taget i Gundslev Kirke 25. maj 2008. Her ses Erik Mandix i samtale med nu afdøde Elna Bækdorf, som var tæt knyttet til Ingemann-Selskabet, bl.a. som bestyrelsesmedlem i en længere årrække. Erik havde stor sympati for Elna og delte hendes opfattelse af Ingemann. Se også bagsiden af *Tankebreve*.

Siden sidst

Mødet i Bakkehuset 10. december i fjor var en stor succes. Mange havde fundet vejen til de nye lokaler på 1. sal.

Tv.: Formand Peter Balslev-Clausen bød velkommen og introducerede mødet.

I midten: Kirsten Jensen Holm holdt et levende foredrag om Ingemann og Bakkehuset. (se artikel side 4-11 her i bladet), og hun præsenterede sin nye bog:

Den fremmede Blomst. B. S. Ingemanns Dannelsesrejse 1818-1819, side 12-13.

Th.: Emil Stephansen fra forlaget *Multivers* fortalte om samarbejdet omkring udgivelsen.

Mødet var pænt besøgt (ca. 30 deltagere). Det blev holdt på 1. sal i et af de nyrestaurede lokaler, hvis vægge er prydet med alskens kunst fra guldalderetiden. Billedet er fra før alle havde indfundet sig. I pausen blev der disket op med lækker frugt, juice, vin og julesmåkager.

Inden mødet kom et medlem og overrakte undertegnede en plakat (100x70), som blev lavet i forbindelse med "Nationaludgaven" af Ingemanns historiske romaner i 1912. Den vakte opsigt. Plakaten er meget velbevaret og - så vidt vides - ret sjælden.

Det er Jørgen Sonnes (1801-1890) maleri af overrækkelsen af *Guldhornet*, som Ingemann modtog på sin 70-årsdag den 28 maj 1859, som er benyttet til illustration. Ingemann ses på trappen til sit hjem i Sorø ~ og hustru Lucie Ingemann, f. Mandix, m.fl. ser til bag Ingemann. *Nationaludgaven* ses jævnligt til salg på internettet.

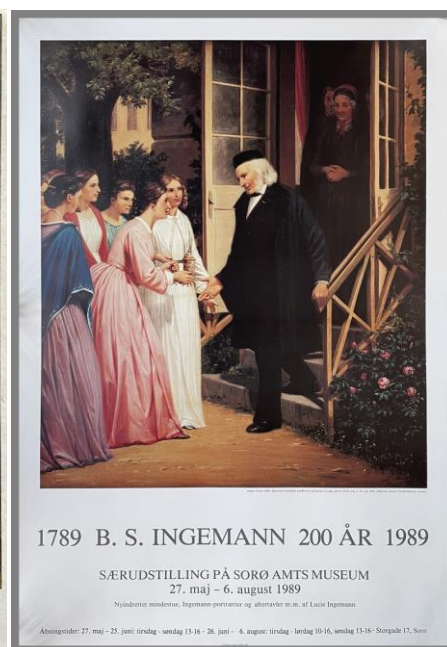
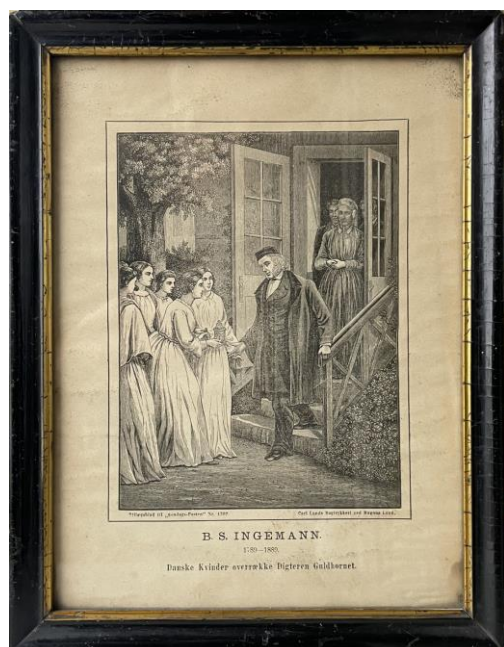
Der findes flere andre tryk efter Jørgen Sonnes maleri

Tv.: Plakatens illustration er baseret på Jørgen Sonnes maleri fra 1860 (Frederiksborgmuseet).

Th.: Fotogravuretryk efter Jørgen Sonnes maleri. Egmont H. Petersen.

Hjemmets Forlag København. Rammemål: 61,5x50.

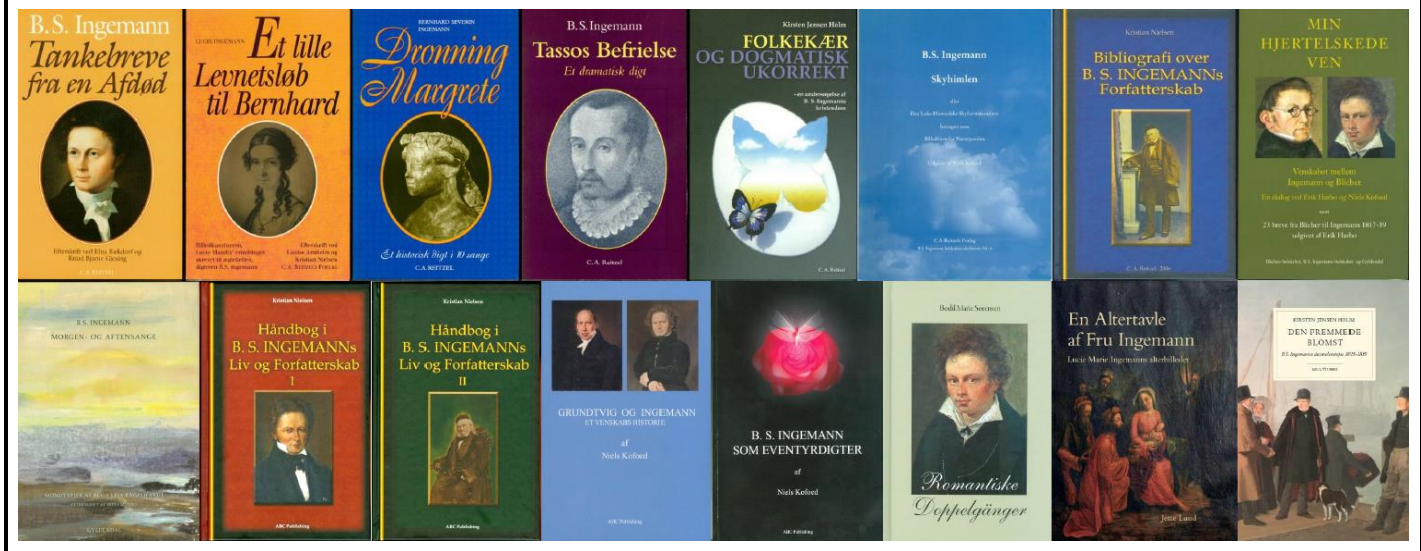
Tv.: Samme motiv gengivet efter træsnit, trykt i Carl Lunds Bogtrykkeri. Rammemål: 26x20.

I midten: Illustration fra bogen *B. S. Ingemann fortalt for Ungdommen* af J. P. Jensen [1925].

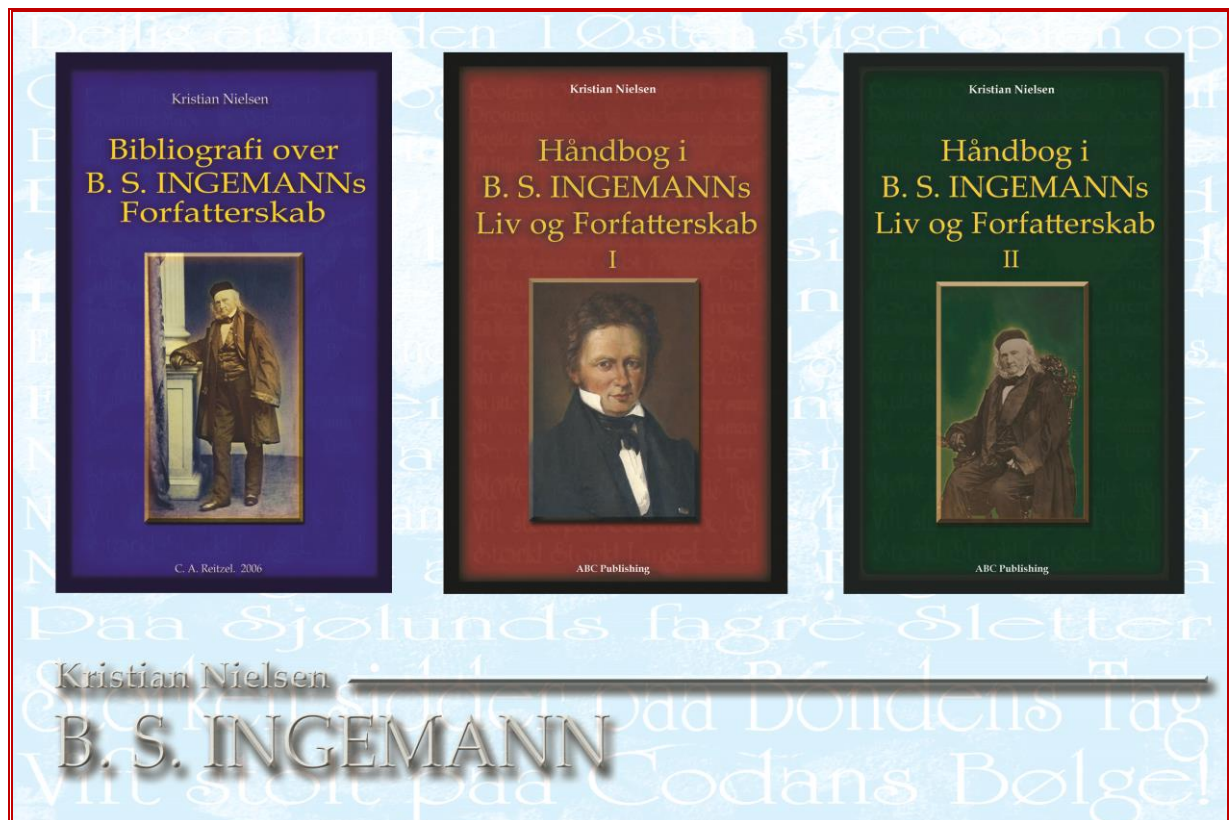
Th.: Plakat lavet i 1989 i anledning af Ingemanns 200-årsdag. Mål: 86x61. Trykkeriet Arne og Ben ApS. I den forbindelse blev der lavet en stor udstilling på det daværende *Sorø Amts Museum* (i vore dage *Sorø Museum*), som daværende museumsleder Helge Torm stod bag. Ingemanns runde dag blev markeret landet over, også i medierne.

Kr. Nielsen

Selskabets Skriftserie

Ingemann-Selskabets Skriftserie tæller 16 bind. De er udgivet i perioden 1995-2023. Flere er udsolgt, men de resterende sælges billigt eller gives væk ved nogle af selskabets arrangementer. Er man interesseret i at købe, kan man henvende sig til Kristian Nielsen under møderne. ~ Det er fortsat muligt at bestille bøger via hjemmesiden: ingemann-selskabet.dk. Selskabets nyeste bog i skriftserien, Kirsten Jensen Holms *Den fremmede Blomst. B. S. Ingemanns dannelsesrejse 1818-19* (2023), sælges nu for kr. 150,-

Kr. Nielsens tre store håndbøger: Bibliografien tv. er udgivet i 2006 og koster 100 kr.

De to håndbøger er udgivet i 2009 og koster tilsammen 300 kr.

I forordet til bibliografien skriver Ingemann-Selskabets tidligere formand, Niels Kofoed: *Ingemanns placering i dansk kulturliv og i den folkelige og religiøse bevidsthed er så rodfæstet, at næppe nogen anden dansk digter er nået længere ud.*

Noget tilsvarende skriver Ingemann-biografen Carl Langballe i 1949: *Ingemann er den digter, der har betydet mest for den danske Folk.*

Notitser

Der er flere arrangementer i den kommende tid, som *delvis* fokuserer på Ingemann. Det være sig musik, byvandring eller foredrag, f.eks. en rundvisning i *Sorø Klosterkirke* og på *Sorø Akademi* 9. juni kl. 12 og 25. august kl. 14, som bl.a. handler om Ingemanns betydning for stedet. Desuden annonceres en *Omvisning* torsdag den 16. maj kl. 17-18 på *Ringsted Museum*, Køgevej 41, hvorom det bl.a. hedder: "Få også indblik i familien Ingemanns liv og hør om og se nogle af de helt unikke genstande, som stammer fra familien".

Sorø Klosterkirke

Rettelse: I sidste nummer af *Tankebreve* på side 11 stod der, at Ingemanns gudsøn Valdemar Ingemann (1840-1911) var søn af Ingemanns yngste sønnesøn Søren Joachim Edvardt Ingemann (1809-1843). Det er naturligvis noget sludder, idet Ingemanns som bekendt ikke fik nogle børn. Nej, Valdemar Ingemann var sønnesøn af Ingemanns bror, Lars Swane Ingemann (1779-1810).

Redaktionen beklager!

Næste nummer af *Tankebreve* udkommer i forbindelse med selskabets årsmøde til september.

Modtag Nyhedsmail

Forud for alle møder sendes en Nyhedsmail ud til alle de medlemmer, som har tilmeldt sig denne ordning, og samtidig linkes det nye nummer af *Tankebreve*.

Der kan desuden være vigtige meddelelser, såsom ændringer i programmet, m.v. ~ Seneste nyt vedrørende *Kulturkalenderen* ~ og *Hjemmesiden* kan også læses i nyhedsmailen.

Send en mail til undertegnede på :
ingemann1859@gmail.com

Kr. Nielsen

Ingemann-Citater

Når Ingemann-Selskabet holder sit næste møde, har det lige været Pinse. Det leder tanken hen på nogle af de digte eller salmer, som Ingemann har skrevet i denne anledning. Ingemann har udgivet 73 *Høimesse= Psalmer til Kirkeaaarets Helligdage* (1825), som følger kirkeåret fra advent til 27. søndag efter Trinitatis, og herunder er teksten fra 1. tekstrække gengivet. Den står på side 78-80 i samlingen. Der er i alt fem vers, men her er kun vers 1, 3 & 4 gengivet. Ingemanns ven, N. F. S. Grundtvig (1783-1872) har i øvrigt skrevet en salme med samme førstelinie.

Første Pintse=Dag (Lectien Ap. Gjern. 2 C. 1 V.)

*Fra Himlen Herrens Aand nedfoer!
Jeg glædes vil og sjunge:
Nu har Guds Kraft paa Jorden Ord
Og Ordet Flammetunge:
Paa Veirets Vinger kom med Brag,
Som gennem Torden Lynets Slag,
Det Lys, Gudherren sendte.*

*Hvad Herrens store Vidner saae
Al Verden skal fornemme;
Guds Ord skal Verdens Grændser naae
Med tusind Tungers Stemme.
Velkommen, Krafts og Friheds Aand!
Du løser alle Tungers Baand
Og alle Sjæles Lænker.*

*Fra Sandheds høie Hjem Du kom,
Al Sandhed Du os lærer:
Om Synd, Retfærdighed og Dom
Du mægtig Vidne bærer;
Men o, Du ogsaa Ordet veed
Om Naade, Kjærlighed og Fred ~
Forkynd det for al Verden!*

Foto fra Ingemann-Selskabets sommermøde 27. maj 2018. Det var det sidste møde, Erik Mandix deltog i, jfr. side 17-18. Man aner Erik med den lyse kasket midt for den grå bygning (Lucie Marie Mandix' fødested). Mødet gik i Ingemanns fodspor i København. Guide på turen, som fortsatte til Thorvaldsens Museum, var Helge Torm, som her ses med udbredte arme og ryggen til.

Medlemskab kan tegnes ved henvendelse til kasserer Flemming Bruun: flemming.bruun@gmail.com eller via hjemmesiden: <http://www.ingemann-selskabet.dk/styled-11/Indmeldelse/>

Kontingent: 150 kr. pr. år. Selskabets konto i Nordea: 2863 - 6899 201 912.

Bogbestilling ved Kr. Nielsen på e-mail ingemann1859@gmail.com eller via hjemmesiden: <http://www.ingemann-selskabet.dk/Publikationer/Bogbestilling/>

Bestyrelsen pr. 17/9 2023

Peter Balslev-Clausen, formand
3034 7927 peter@balslev-clausen.dk

Kirsten Jensen Holm
2148 8755 kirsten@holmhome.dk

Johan de Mylius, næstformand
2532 4744 & 6595 8410
demyliusjohan@gmail.com

Ann Furholt Pedersen
5786 5794 ann@soroe-akademi.dk

Kristian Nielsen, redaktør
2392 0133 ingemann1859@gmail.com

Suppleanter:

Jette Coste
5783 4015 jettecoste@gmail.com

Helge Torm, sekretær
2993 1891 helge.torm@mail.tele.dk

Mette Skjoldan
5331 3311 mette@skjoldan.com

Flemming Bruun, kasserer
6159 2860 flemming.bruun@gmail.com

Redaktion af *Tankebreve*: Kristian Nielsen : ingemann1859@gmail.com
Hjemmeside : ingemann-selskabet.dk

ISSN 2596-8408